

3. Interesujące artykuły na ten temat napisali m.in.: J. Tazbir: *Staropolscy obrońcy pokoju politycznego i religijnego*, [w:] *Wychowanie dla pokoju*. Ossolineum. Wrocław 1983; S. Estreicher: *Pacyfizm w Polsce XVI stulecia*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1931, nr 1.
4. I rozbiór Polski: pierwszy z trzech rozbiorów Polski, do których doszło pod koniec XVIII w. Dokonany drogą cesji terytorium Rzeczypospolitej przez Prusy, Imperium Habsburgów i Imperium Rosyjskie.
5. S. Staszic: *Pisma filozoficzne i społeczne*. PWN. Warszawa 1954. T. 1-2.
6. S. Staszic: *Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego*, [w:] *Pisma*, op. cit. T. 1, z. 5, s. 90.
7. S. Staszic: *Uwagi do Rodu Ludzkiego*, [w:] *Pisma*, op. cit. T. 2, s. 206-207.
8. Tamże, s. 195.
9. S. Staszic: *Przestrogi dla Polski*, [w:] *Pisma*, op. cit., s. 193.
10. S. Staszic: *Uwagi nad życiem*, op. cit., s. 90.
11. S. Staszic: *Przestrogi dla Polski*, op. cit., s. 191-192.
12. S. Staszic: *Uwagi nad życiem*, op. cit., s. 86.
13. Tamże, s. 89.
14. Tamże, s. 16.
15. Tamże.
16. S. Staszic: *Uwagi do Rodu Ludzkiego*, op. cit., s. 203.
17. S. Staszic: *Uwagi nad życiem*, op. cit., s. 71 (Staszic przyjął tezę głoszoną przez Montesquieugo w dziele „o duch praw” - ks. 20 i 21; jednocześnie dostrzegał też ujemne strony handlu, który staje się monopolem, wiedzie do wojen i eksploatacji słabszych - zob. *Uwagi nad życiem ...*, s. 90).
18. S. Staszic: *Uwagi nad życiem*, op. cit., s. 90.
19. Tamże, s. 88.
20. Tamże, s. 89.
21. Tamże, s. 72-73.
22. Sejm Czteroletni (Wielki): obradował w Warszawie od 6.10.1788 do 29.05.1792; zwołany celem przeprowadzenia istotnych reform społecznych politycznych i wojskowych mających na celu uratowanie niepodległości i unowocześnienia Rzeczypospolitej (uchwalono m.in. 100 tys armię i Konstytucję 3 maja).

Mgr. Marcela Čarnická, PhD.

Inštitút Juraja Páleša v Levoči

Katolícka univerzita v Ružomberku, Pedagogická fakulta

Bottova 15, 054 01 Levoča

e-mail: marcela.carnicka@ku.sk

NÁMET NA VYUŽITIE RÓMSKEJ ROZPRÁVKY V MATERSKÝCH ŠKOLÁCH PRI INKLUZÍVNOM VZDELÁVANÍ

Úvod

Inklúzia, myšlienka inkluzívneho vzdelávania nie je vo svete až taká nová. Prvýkrát zaznela táto myšlienka v roku 1994. Na Slovensku v priebehu posledných rokov prebiehalo a prebieha niekoľko projektov zameraných na inklúziu. Vo väčšine

si predstavíme inklúziu žiaka/dieťa so špeciálnymi vzdelávacími potrebami. Avšak môžeme hovoriť aj o inklúzii sociálne znevýhodnených, zanedbaných detí či detí ohrozených vylúčením.

Myšlienka inkluzívneho vzdelávania sa stala predmetom diskusie na konferencii v Salamanke v roku 1994, kde sa venovali otázke detí so zdravotným znevýhodnením. Vyhlásenie konferencie požiadalo štáty, aby pri vytváraní vzdelávacích systémov *„brali do úvahy rozsiahlu rozmanitosť vlastností a potrieb; deti, ktoré majú špeciálne vzdelávacie potreby, musia mať prístup k bežným školám, ktoré by im mali poskytnúť pedagogickú podporu, zameranú na dieťa, ktorá bude schopná naplniť jeho potreby.“* [4, s. 14.] V pedagogickom slovníku nájdeme vysvetlenie inklúzie ako princíp, v ktorom by *„bežné školy mali vzdelávať deti bez ohľadu na ich fyzické, intelektuálne, emocionálne, sociálne, jazykové, či iné podmienky. Bežné školy s inkluzívnou orientáciou sú najefektívnejším prostriedkom pre potlačenie diskriminujúcich postojov. Prostredníctvom zmeny klímy v škole a triede umožňuje deťom inkluzívne vzdelávanie, začlenenie detí so špecifickými potrebami, vrátane detí s ťažkým postihnutím.“* [6, s. 85] Školský zákon č. 245/2008 Z. z. hovorí, že každé dieťa má právo na rovnoprávny prístup k vzdelávaniu, na individuálny prístup, ktorý rešpektuje jeho aktuálne schopnosti a možnosti, národnostnú a etnickú príslušnosť a zakazuje sa forma diskriminácie či segregácie. Kušnírová dodáva, že *„cieľom inklúzie je vytvoriť výchovno-vzdelávacie prostredie, v ktorom sa všetci zúčastnení (žiaci, učitelia a rodičia žiakov) budú cítiť bezpečne a dobre, pričom bude maximálne ústretové z hľadiska ich individuálnych potrieb.“* [5, s. 29] Inkluzívna výchova a vzdelávanie odstraňuje bariéry a predsudky, pomáha vytvárať v prostredí materskej školy či v klasických triedach škôl motivačné prostredie, keďže každý jej člen prináša niečo rozdielne, odlišné a predstavuje bezpečné prostredie pre všetkých zúčastnených.

Musíme zdôrazniť, že ak hovoríme o inklúzii, tak máme na mysli aj deti/žiacov vyrastajúcich v odlišných sociálnych a kultúrnych pomeroch. Inkluzívna škola je zameraná tiež na deti, ktoré majú skúsenosť so zanedbaním výchovy, sú traumatizované a ohrozené vylúčením. V literatúre sa stretáme s tým, že sociálne znevýhodnené prostredie je často spájané s rómskou komunitou.

Jedným z viacerých kritérií inkluzívneho vzdelávania je pripravenosť pedagogických zamestnancov škôl na inkluzívne vzdelávanie, napr. poznanie špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb, diagnostická práca, tvorba individuálnych plánov. Baďuríková výhody inkluzívneho vzdelávania klasifikuje do troch skupín [1, s. 1-7]. Do jednej skupiny výhod zahŕňa i výhody pre učiteľov. Nakoľko si inkluzívne vzdelávanie vyžaduje skupinovú prácu, učitelia si osvojujú zručnosti pre spoluprácu, diagnostické kompetencie, inovatívne postupy či zvyšujú si kvalifikáciu. Učiteľ nielen v inkluzívnom vzdelávaní má disponovať tvorivosťou. Tým, že sám je tvorivý, môže rozvíjať aj tvorivosť u svojich žiakov, resp. u detí v materskej škole. Tvorivý učiteľ sa neuspokojí s tým, čo už dosiahol, realizoval, ale stále sa snaží zlepšovať svoju prácu a zároveň i jej výsledky. Tvorivý učiteľ využíva vo výchovno-vzdelávacom procese aktivizačné metódy, snaží sa žiakov neustále motivovať, podporuje aktivitu, iniciatívnosť, vytvára nové metódy, formy či materiálne prostriedky vyučovania. Tým, že učiteľ vytvára priaznivé prostredie,

atmosféru, podporuje i rozvíja tvorivé schopnosti žiakov. Učiteľ v inkluzívnej škole alebo triede môže využívať aj multikultúrnu výchovu, ktorej cieľom „je podnecovať rozvoj jedinečnosti dieťaťa pri jeho uplatnení sa v kolektíve. Dieťa má rozvíjať svoju osobnosť v procese aktívneho učenia sa. Má si uvedomovať pestrosť detského kolektívu a pri začleňovaní sa doň preberať primeranú zodpovednosť.“ [2, s. 5] Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách v rámci vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť kladie v prosociálnej výchove „dôraz na utváranie identity dieťaťa najmä na základe rodinných väzieb a na získavaní elementárnych sociálnych zručností dôležitých pre jeho sociálnu komunikáciu medzi rovesníkmi a pre fungovanie dieťaťa medzi ľuďmi v širšom spoločenskom prostredí v kontexte multikulturalizmu a inklúzie.“ [10, s. 15] Učiteľ v materskej škole môže využívať zážitkové učenie, v ktorom je možné využiť individuálne osobitosti detí a rozvíjať ich kritické myslenie. Kooperatívne učenie učí deti spoločne pracovať na jednej úlohe. Deti si cvičia spoluprácu, učia sa rešpektovať iné spôsoby správania, riešenia problémov, iné spôsoby uvažovania svojich spolužiakov a začleňovať ich do svojho riešenia problémov, do svojho správania. [8, s. 26] Ďalej sú vítané rolové hry, projekty, prípadové štúdie a podobne. Nesmieme zabudnúť na hru, ktorá je hlavnou činnosťou detí v predškolskom období, ale zároveň i forma učenia a rozvoja osobnosti dieťaťa. „Je kvalifikovaná ako dynamická konfrontácia medzi realitou a fantáziou, medzi symbolikou a faktami, medzi možným a imaginárnym, medzi potrebou a priáním.“ [8, s. 27] Vyššie sme uviedli, že sociálne znevýhodnené prostredie býva v literatúre často spájané s rómskou komunitou, ktorá je však veľmi bohatá na svoju kultúru a tradície (tanec, hudba, literatúra). „Kultúrny faktor (tanec, hudba, literatúra) by mohol byť cestou, prostredníctvom ktorej je možné pracovať na odstránení hraníc sociálne znevýhodneného prostredia alebo priblížiť inú kultúru, tradície či spôsob života.“ [3, s. 59] Prostredníctvom ich kultúry ukážeme deťom, že aj deti žijúce v sociálne znevýhodnenom prostredí či v inej kultúre, majú svoje rozprávky, hrdinov, ktorých nepoznáme. Je to spôsob, ako sa priblížiť tomu druhému, ako búrať bariéry či predsudky voči svojim rovesníkom, ktorí sú síce odlišní kultúrou a spôsobom života, ale aj napriek tomu majú právo na rovnaké vzdelanie ako oni. Súčasťou príspevku je aj návrh aktivity pre deti v materskej škole, v ktorej využijeme rómsku rozprávku Esterka a princ od autorky Zlatici Rusovej.

Forma dennej činnosti: Vzdelávacia aktivita

Téma: Spolunažívanie

Veková skupina: 3 – 5 rokov

Vzdelávacia oblasť: Človek a spoločnosť

Podoblasť: Ľudské vlastnosti a emócie

Výkonový štandard: Dieťa vyjadruje pocity zo zážitku, vypočutej rozprávky alebo príbehu.

Kognitívny cieľ: Vedieť rozlíšiť kultúrnu rozmanitosť.

Afektívny cieľ: Rešpektovať a tolerovať inakosť a spoluprácu.

Psychomotorický cieľ: Rozvíjať jemnú motoriku.

Pomôcky a učebné zdroje: rozprávka Esterka a princ, obrázky rozprávkových postáv, výkresy, farbičky

Metódy: rozhovor, čítanie, diskusia, aktívne počúvanie, samostatná práca

Metodický postup:

1. časť: Úvod - motivačná časť

S deťmi sa pozdravíme, posadíme sa do kruhu a vediem s deťmi motivačný rozhovor o tom, *aké rozprávky poznajú, aké sa im páčia, aké postavy v nich vystupujú, dobré či zlé a pod.*

Aktivita: Ukážka obrázkov rôznych rozprávkových postáv.

Pozrite sa na obrázky, ktoré vidíte pred sebou. Ako vyzerajú jednotlivé postavy?

Sú to: *kráľ, kráľovná, šašo, princ, princezná, Shrek, Popoluška, Perinbaba, Nemo, Snehulienka, obor, čarodejník.*

Skúste mi povedať, aké majú vlastnosti, ako sa správajú tieto postavy? (s deťmi vedieme rozhovor).

2. časť: Expozičná časť - Čítanie rozprávky

Prečítame si rómsku rozprávku *Esterka a princ*. Deti, pozorne počúvajte príbeh o Esterke. Na záver sa spoločne porozprávame, čo si budete pamätať.

Kde bolo, tam bolo..... Rozprávka je o dcére kováča, krásnej a šikovnej dievčine, ktorá si hľadala nielen pekného, ale i múdreho chlapca. Raz počas jazdy na koňovi zablúdila v lese, kde našla zlatý kvet a smer, ktorý ju počas noci ochraňoval. Dve noci Esterka chránila smrek pred silným vetrom. Po druhej noci sa Esterka nezobudila v lese, ale v paláci. *„Neboj sa Esterka! Ďakujem ti za vyslobodenie. Zlý kráľ vetra nás zakliol, lebo moja sestrička sa za neho nechcela vydať. Mňa prečaroval na smreka moju sestričku na krásny zlatý kvet. Mňa na strom, aby som pozeral, či niekto odtrhne kvet. Keby si ten kvet odtrhla, bola by zomrela a ja by som sa len pozeral ako zomieraš. Ale ty si dobrá duša a máš dobré srdce, preto si kvet neodtrhla. Preto som vstúpil do tvojho sna. Esterka staneš sa mojou kráľovnou?“* Keď to Esterka počula, povedala: *„Kráľ môj, keď ti nebude vadiť to, že som cigánka.“* „Nebude! Lebo si človek, ako každý iný. A ty nie si človek hocijaký, si dobrá, múdra a krásna. Tak prečo nie?“ A tak sa Esterka vrátila domov pre svojho otca a vzala si ho k sebe. *Esterka aj s mladým kráľom panovali múdro a spravodlivo. Nikdy nerobili rozdiely, kto akej farby sú ľudia. Všetkých brali rovnako. Lebo všetci ľudia na zemi, či sú žltí, bieli, čierni, sa narodili ako ľudia.“* [7, s. 52]

3. časť: Fixačná

Deti, verím, že ste pozorne počúvali. Spoločne sa rozprávame: *„Aká bola Esterka? Ako sa zachovala v lese? Ako sa správala k zlatej ruži a k smreku? Prečo si ju princ chcel vziať za ženu?“*

Táto rozprávka nám pomôže ukázať deťom, že aj rómske deti sú dobré, rozumné, nerobia zle ľuďom ani okoliu, kde bývajú. Záver rozprávky nám ukazuje, že sa nemáme k ľuďom správať podľa farby pleti, „hádzat' ich do jedného vreca“, ale máme ich spoznať, spriatelit' sa, pomôcť a podobne. Aby deti lepšie pochopili, aké je to „mať“ inú farbu pleti, tak si rozdelíme úlohy – Esterka, princ, princezná (deti sa vystriedajú). Zahráme sa na situáciu zo záveru rozprávky (princ zistil, že je Rómka) a obmeny (bude nešťastný, princezná bude proti tomu, aby si princ vzal Rómku a pod.).

4. časť: Záver

Deti, musím vás pochváliť, pozorne ste počúvali, vedeli ste odpovedať na otázky. Aj my si môžeme z tejto rozprávky zobrať ponaučenie. Medzi nami žijú ľudia s rôznou farbou pleti, inou kultúrou alebo nejakým postihnutím. Nie je správne ich preto hneď obchádzať, odsudzovať ich a vyhýbať sa im. Každé dieťa má právo na vzdelanie, navštevovať školu, učiť sa nové veci, získavať skúsenosti, ale taktiež sa učiť rešpekt a tolerovať druhých. Na záver si deti môžu nakresliť svojho princa alebo princeznú.

Záver

Inkluzívne vzdelávanie je búranie bariér a predsudkov. Učiteľ má možnosť aj cez rómsku rozprávku v príjemnej atmosfére vzbudiť u detí záujem o spoznávanie okolitého sveta. Všetky deti na seba vzájomne pôsobia, motivujú sa, učia sa tolerovať inakosť a chápať ju ako niečo normálne, nie nezvyčajné. Najdôležitejšie v inkluzívnom vzdelávaní je právo na vzdelanie rovnaké pre všetkých.

Použitá literatúra

1. BAĎURÍKOVÁ, Z. 2005. *Inkluzívna výchova a vzdelávanie detí predškolského veku*. In: *Predškolská výchova*. Roč. 60, č. 4, s. 1 – 7. ISSN 0032-7220.
2. *Ciele a obsah multikultúrnej výchovy a vzdelávania pre Štátny vzdelávací program ISCED 0 a ISCED 1*, Bratislava 2011, s. 5, dostupné na https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/mkv_isced_0_1.pdf, vyhľadané 1.4.2021.
3. ČARNICKÁ, M.: *Inklúzia a materská škola*. In : *Disputationes Scientificalae Universitatis Catholicae in Ružomberok*. ISSN 1335-9185. Roč. 20, č. 4 (2020), s. 53 - 63.
4. HORŇÁKOVÁ, M. 2014. *Kroky k inkluzívnej škole*. Ružomberok: Verbum, 2014. 160 s. ISBN 978-80-561-0187-2.
5. KUŠNÍROVÁ, V. 2018. *Podpora inklúzie vo výchove vo voľnom čase*. Ružomberok: Verbum, 2018. 140 s. ISBN 978-80-561-0541-2.
6. PRŮCHA a kol. 2003. *Pedagogický slovník*. Vydanie 4., aktualiz. Praha: Portál. 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
7. RUSOVÁ, Z. 2011. Esterka a princ. In: Nelkačik, s. 48 – 52. Dostupné na <http://www.kher.cz/Eknihy/nelkacik.pdf>, vyhľadané 1.4.2021.
8. ŠENŠELOVÁ, I. 2014. *Multikultúrna výchova v predprimárnom vzdelávaní*. Bratislava: MPC, 2014, 46 s. ISBN 978-80-8052-863-8. Dostupné na https://archiv.mpc-edu.sk/sites/default/files/publikacie/multikulturna_vychova_v_predprimarnom_vzdelavani_iveta_senselova-s_isbn.pdf, vyhľadané 1.4.2021.
9. ŠVÁBOVÁ, B. 2017. *Rozvoj komunikácie v inkluzívnom školskom prostredí v predprimárnom období vzdelávania*. Ružomberok : Verbum, 2017. 141 s. ISBN 978-80-561-0494-1.
10. *Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách*, 2016, http://www.statpedu.sk/files/articles/nove_dokumenty/statny-vzdelavaci-program/svp_materske_skoly_2016-17780_27322_1-10a0_6jul2016.pdf